

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

§. V. De Principiis Atomistarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

quæ dicuntur Peripatetica, ultimò tandem posse resolvi docent, putantque hoc evincere experientiam: etenim dum comburitur lignum, aliqua ejus pars abit in flammam seu ignem, aliqua in fumum seu aërem, alia in cinerem seu terram, & alia in humorem seu aquam, quæ ebulliens conspicitur in alio ligni extremo.

Porro illa 4. elementa appellantur corpora omnino simplicia, unde & dicuntur pura, quia non constant materiâ & formâ, licet consentiant partibus integrantibus, quæ in quolibet elemento sunt homogeneæ, seu ejusdem naturæ, & omnino indivisibiles: partes tamen unius elementi, v. g. ignis differunt specie à partibus integrantibus alterius elementi, v. g. aquæ. Nullam autem admittunt formam distinctam à materia præter animam rationalem in homine: in brutis verò putant, solam combinationem elementorum obtinere locum formæ corporis, licet, ut ajunt, in mixtis animatis detur quædam pars magis actiua & mobilioris materiæ ad instar cujusdam flammulæ, inquit P. Honoratus Fabri, quæ vocari potest forma principalis, aut anima bruti vel plantæ, ex eo potissimum, quòd ejus munus sit formare mixtum ac vivens.

Ex Antiquioribus non omnes eundem principiorum statuere numerum; alii quatuor, alii tria, nonnulli duo tantum elementa, aliqui etiam unicum voluere, ex quo tria alia derivari arbitrarentur. Heraclitus ignem, Anaximenes aërem, Thales Milesius aquam, alii apud Gassendum terram veluti fecundissimam omnium matrem, corporum generabilium statuere principium. Sed horum rationes seipsas elidunt, si attentius perpendantur, aut id tandem evincunt, quòd omnia hæc 4. elementa simul sumpta rerum principia sint, quæ sententia à pluribus hodie defenditur, suamque haberet probabilitatem, si per hæc sola explicari possent omnia, quæ in hac rerum universitate cernimus, quod cap. 2. & 3. examinabimus.

§. V.

De Principiis Atomistarum.

Atomistæ ipsam elementorum naturam atque compositionem rimantur profundius, omniâque corpora in particulas minimas & indivisibiles resolvunt, nullo in sensu ulterius resolubiles. Hujus sententiæ Auctores perhibentur Philosophi antiquissimi, Democritus nempe Leucippi discipulus, & Epicurus, qui licet in quibusdam occasionem veritati dederint, ipsi tamen à veritate aberrarunt plurimum. Volebant siquidem hujusmodi Atomos solâ figurâ, mole & pondere inter se diversas, esse improductas, æternas, numero infinitas, & naturâ suâ diversimodè moras, atque ita fortuito Atomorum concursu absque ullius Divinæ mentis directione mundum hunc conflatum esse docebant; unde nec videbantur Deum agnoscere, nec animam spiritualem. Volebant præterea inter ejusmodi Atomos intercepta esse vacuola, sine quibus putabant Atomos moveri non posse; quòd plurâ autem intercipiebantur vacuola, eò corpus illud dicebant mollius, & durius quòd pauciora; proinde juxta ipsos rerum principia erant, *solidum & inane seu plenum & vacuum*.

Verum hæc sententia, prout ab his Philosophis traditur, repugnat 1. principiis fidei, quibus docemur, Deum esse Creatorem celi & terræ, & Divina ejus providentiâ mundum hunc regi & gubernari. 2. Repugnat etiam rationi; quis eni-

enim Sapiens credat admiranda mundi hujus opera fuisse casu facta? Certè nullus diceret Æneidos libros fortuito characterum agitatorum concursu fuisse confectos; & aliquis admirabilem hanc mundi machinam fortuito Atomorum concursu conflatam asseret? Neminem tam albæ mentis crediderim: aut dicat mihi, si omnia fiunt fortuito, cur tam constanti lege simile nascitur ex simili? cur à tot sæculis non factus est sol alius? undenam in Cælis tantus ordo? in terris tam ordinatè peraguntur omnia? Sed frustra tempus terimus in refutanda opinione de se absurdissima. Examen tamen nostrum meretur hæc sententia, si suis expurgetur erroribus, quod à multis ætatis nostræ Philosophis factum videmus, præsertim à Petro Gassendo Dinienfis Ecclesiæ Præposito, S. Theologiæ Doctore, viro in rebus Physicis clarissimo, qui doctrinam hanc jam penè exoletam deliriis suis & figmentis purgavit, magnòque cum plausu instauravit atque illustravit.

Supponunt autem hi Recentiores, corpuscula hæc minima seu Atomos initio temporum à Deo productas esse, innumeras quidem respectu nostri, non tamen infinitas, solidas, simplices, & nulla ratione divisibiles, non casu, sed à Deo motas & dispositas, diversæ magnitudinis & figuræ, omnes tamen summè exiles, quam exilitatem probant multis: exemplo sit animalculum *Acarus* dictum, cujus exilitas tanta est, ut oculorum aciem fugiat; in ipso tamen engyscopicii ope detegitur, distinctèque cernitur os seu rostrulum, quo exfugit sanguinem, cutis asperitas, duo cornicula ramosa, pedes sex, corpus tandem organizatum, organicique corporis partes omnes ad vitam requisitæ, venæ scilicet, arteriæ, sanguis, cor duobus distinctum ventriculis, &c. unde necesse est, hoc animalculum seu punctulum, ex innumeris adhuc corpusculis minoribus componi.

In hoc autem inter se dissentiunt Atomistæ, quod aliqui atomorum diversitatem in sola earundem figura, mole, pondere, & motu statuunt, alii in ipsa substantia. v.g. Priores dicunt, ignem per hoc ab aqua differre, quod illius corpuscula sint figuræ non nihil rotundæ, acuminatæ tamen, quibus inditus sit motus, tum proprius circa centrum, tum quaquaversum communis; inde fit, ut si manum flammæ imponamus, cutis & fibræ lacerentur, & dolorem sentiamus: aqua verò constet particulis figuræ ad fluiditatem aptæ, qualis est ovalis aut cylindrica. Juxta hos igitur atomi aliæ sunt rotundæ, aliæ oblongæ, turbinatæ, læves, asperæ, hamatæ, pyramidales, cubicæ, &c. Posteriores verò præter diversam atomorum figuram, etiam diversitatem in ipsa substantia agnoscunt, ita ut ignis differat ab aqua non per figuram tantum, sed per ipsam partium substantiam; non quidem per aliquam formam materiæ superadditam, sed per ipsam suam substantiam simplicem & materialem; sicut unus Angelus ab alio specie differt per suam entitatem simplicissimam.

Ex his igitur atomis tanquam ex primis principiis volunt, constare omnia, omnesque generationes & mutationes ex varia harum dispositione & combinatione oriri, quod explicant tum exemplo Literarum alphabeti, tum exemplo artis, quæ est quædam naturæ imitatio; hæc autem sua opera efficit per solam partium dispositionem; sic Pictor per colorum transpositionem nunc efformat plantam, nunc Leonem, nunc saxum. Ergo à pari hoc poterit natura, cum omnis generis atomos sibi paratas habeat.

Hinc autem inferunt 1. nihil produci de novo, aut destrui, nisi hanc atomorum combinationem, quæ mutatio, si magna sit, corpus corrumpi aut generari dicitur, si modica, dicitur alterari; ferè sicut artifex, si equum e cera faci-

cium

Etum adhuc pulchriorem efficiat, censetur modica immutatio; si verò exinde faciat Leonem, censetur corpus novum. Consequenter 2. negant omnem formam absolutam, præter animam rationalem in homine. 3. Negant etiam omnia accidentia absoluta; unde non plus est caloris in igne, quam doloris in spinis; similiter nec mel est dulce, nec absinthium amarum, nisi, ut ajunt, causaliter, quatenus nempe unum titillat palatum & linguam modo suavi, aliud modo inamœno. Proinde 4. omnes sensationes externas per varium corporum contactum explicant magis vel minus delicatum: obtusissimus tactus per totum corpus diffunditur, vi cujus impressiones corporum crassiores percipimus: subtilior est in palato & lingua, qui gustus dicitur: acutior adhuc in naribus, qui dicitur odoratus; magis subtilis in aure, qui dicitur auditus: & omnium subtilissimus in oculo, quem visum appellamus; quò enim aliquis sensus delicatioribus constat membranis, nervis & partibus, eò subtiliores etiam recipit & percipit impressiones.

Fundamenta eorum sunt 1. quòd non multiplicanda sint entia sine necessitate; nulla autem est necessitas admittendi tot formas substantiales & accidentales à materia absolute distinctas, cum sine iis omnes effectus naturales explicari possint facile. 2. Quòd sæpius non possit assignari causa productiva harum formarum, ut cum ex ovo, absente gallina, educitur pullus, ex putredine nascuntur vermes &c. 3. Quòd non possint capere, quomodo forma educi possit ex materia, in qua prius non erat, sine creatione. 4. Quòd sensus nihil aliud in corporibus advertant, quam partium figuram, dispositionem, &c.

Quod attinet alterum Atomistarum principium, nempe vacuum, probant illi vacuola, uti vocare solent, ubique esse dispersa inter atomos, 1. quia aliàs non posset fieri motus, si omnia essent plena & conferta. 2. Non posset fieri rarefactio & condensatio; hæc autem fieri potest, cum plura corpora sint compressionis capacia, v.g. aer potest ita in bombarda comprimi, ut deinde libertatem nactus globum magna vi ejaculetur. Sic vas aeneum aqua plenum & hermetice clausum potest ita contundi, ut capacitas interior evadat minor, & aqua compressa minus spatium occupet, quod inde patet, quia si fiat in illo vase foramen, aqua vi magna erumpit: quomodo autem corpus aliquod ita comprimi potest, si non intercipientur vacuola? 3. Cujuscunque figuræ sint atomi, non possunt ita coherere, seque secundum se totas tangere, quin vacuolum relinquunt intermedium, ut patet in cumulo globorum vel lapidum. Cartesiani quidem dicunt, hujusmodi spatia minima repleti materia subtili; sed redit quæstio, an non in ipsa materia subtili ob eandem rationem admittenda sint vacuola, omni minima parte materiæ minora, præsertim cum particulæ minimæ in motu sunt perniciosissimo?

§. VI.

De Principiis Peripateticorum.

Peripatetici post Aristotelem & ejus Interpretes, in hoc cum Atomistis conveniunt, quòd etiam admittant Materiam primam omnium corporum naturalium ingenerabilem & incorruptibilem esse, & indifferentem ad varia successivè corpora constituenda; in eo tamen discrepant, quòd doceant hanc Materiam primam esse substantiam incompletam, quæ se sola accepta nec sit ignis, nec aqua, nec sal, nec animal; apta tamen sit, ut velut pars quodcunque tale

cor-